Miriam, nenápadná vůdkyně

Původ materiálu
Iva Květonová
Pořadí v lekci
12

Téma

Výzva k radosti, odvaze a pokojným vztahům

Cíl

Děti zjistí, že spolehnout se na Pána Boha přináší úlevu a radost.

Děti budou ujištěny, víra nám může dodat odvahu, když máme z něčeho strach. Leccos se dá změnit, jen to nejde s rukama složenýma v klíně.

Děti porozumí tomu, že žárlivost ničí člověka zevnitř a někdy taky zvenčí. Na Pána Boha nemusíme žárlit. Dává se poznat všem, jen to zkouší různými způsoby.

Pro učitele

Biblický text: Ex 2; 15; Nu 12; 20; 26

Výkladové poznámky

Jedna z ženských hrdinek exodu, Mojžíšova a Áronova sestra. Moc toho o ní nevíme. Objevuje se jen v několika scénách ve vyprávění o exodu:

1. Po narození Mojžíše. Podílí se na jeho záchraně, i když v této části příběhu jméno starší Mojžíšovy sestry nepadne, ale vykladači tuto dívku s pozdější Miriam ztotožňují. Na nás záleží, jestli to uděláme také. Miriam se vyznačuje tím, že jedná. Nezdráhá se mluvit s panovníkovou dcerou. Je odvážná.
2. Po zázračném přechodu Rákosového moře. Mojžíš zpívá píseň a Miriam s ostatními ženami se připojí hrou na bubínek a tančí. Historici se domnívají, že tyto rituální zpěvy mohly být původně cosi jako symbolické přehrání vítězné bitvy, které náleželo ženám. Je tedy možné, že Miriam byla tou, která zpívala jako první, a Mojžíš s muži jí přizvukovali. Ve starších vrstvách textů byla asi mnohem významnější postavou. Patrně byla později

upozaděna ve prospěch Mojžíše.

3. Na cestě pouští se společně s Áronem vzbouří proti Mojžíšovi kvůli jeho manželce, „kúšské ženě“, ale také kvůli žárlivosti, že je Mojžíš v očích Hospodinových víc než ona, víc než oni s Áronem. Je za to postižena malomocenstvím. Áron však postižen nebyl. Byla kvůli nemoci vyloučena ze společenství, týden byla v karanténě. Izraelská pospolitost se bez ní nevydala na cestu, čekala na ni, což může být známkou velkého respektu, který u ní měla.
4. Po případu malomocenství už Miriam nepromluví. Dozvídáme se až o její smrti.

Jméno Miriam je patrně egyptské a znamená něco jako „miláček boha Amuna“ nebo jen „milovaná“. V hebrejském zápisu má blízko ke slovům „hořká“, „svár“ či „vzpoura“.

Židovský římský historik Josephus Flavius ji ve svém převyprávění židovské historie vybavil atributy významné osobnosti, včetně pohřbu na veřejné náklady, jak se sluší na vůdkyni národa.

Místo pohřbu není známo. Zemřela někde v pustině blízko Kádeše.

S odchodem Miriam zmizela taky voda. Nebylo, co pít. Lidé se bouřili proti Mojžíšovi a Áronovi. Řazení dvou příběhů hned za sebou – smrt Miriam a zmizení vody – nemůže být náhodné. Židovská tradice to později chápala tak, že lid při cestě pouští doprovázela „Miriamina studna“. Zázračný zdroj života podobně jako mana. Miriaminým symbolem je tedy voda, prvek proměnlivý, vrtkavý, ženský, někdy nebezpečný, ale většinou životadárný. Proto v některých rodinách mají při sederové večeři na stole vedle poháru s vínem „pro proroka Eliáše“ ještě sklenici vody jako připomínku prorokyně Miriam“.

Je označena jako prorokyně, ačkoli nikdy neprorokuje ve smyslu předvídání nebo sdělování Božího přání. Její prorocké poslání pravděpodobně souvisí s tancem a zpěvem. Podobně tančila i příští prorokyně Debora. Zpěv oslavné písně na Hospodina hrál roli v kultu. Byla vlastně spíš něco jako „kněžka“.

Malomocenství, jinak lepra, je nakažlivá kožní nemoc. Nejdříve se člověku objeví bílá necitlivá skvrna na kůži. Ta roste. Nakonec, když se člověk neuzdraví, začne upadávat mrtvá kůže. Všichni se té nemoci bojí a malomocný musí žít mimo tábor, vesnici, město, aby ostatní nenakazil. Zdá se ale (Lv 13,12n), že pokud byl člověk celý bílý (jako Miriam), byl to rozhodující moment, jestli se člověk začne uzdravovat, nebo naopak nastane poslední stadium s odpadáváním masa.

Lepra existuje na mnoha místech na Zemi i dnes. K léčbě malomocenství se používají specifická antibiotika. Léčba trvá několik měsíců, nebo dokonce let.

Košík vymazaný smolou – pro slovo „košík“ je tu použito stejné slovo jako pro Noemovu archu. Košík s Mojžíšem je loďkou záchrany. Košík vložený na hladinu Nilu je ironickým obrácením faraonova příkazu, aby se hebrejští chlapci házeli do řeky.

Úskalí

Příběh o Miriam je poměrně stručný a působí nenápadně. Postava je to však silná a stojí za pozornost. Rozhodla jsem se připravit pro každou věkovou skupinu jinou část příběhu o Miriam, což v sobě má to úskalí, že se děti nedozvědí kompletní příběh. Ale má to zase tu výhodu, že nebudou zasypány vícero tématy. Je na vás, zda vyjdete z připraveného, nebo půjdete vlastní cestou.

Odkazy

Fingerland, Jan. *Hebrejky. Biblické matky, démonky, královny i milenky*. Praha: Pražské příběhy s.r.o., 2022. ISBN 978-80-908735-0-6.

Dubinová, Terezie. *Mirjam aneb Jak je těžké být vůdkyní.*. Ranní úvaha na Vltavě

Macek, Ondřej; Květonová, Iva; Kučerová, Karla. *Mojžíš.* České Budějovice: Petrinum, 2023. ISBN 978-80-87900-20-8.

Pro děti

Předškoláci

Zkoušet zvuky různých věcí. Co má nejvyšší tón? Co nejnižší? Můžete k cinkání použít ozvučné dřívko, lžičku nebo něco dalšího. A hlavně podpořit kreativitu dětí.

Zpíváte si někdy? Tančíte? Proč?

Proč lidé zpívají, tančí?

Za svítání překročili Izraelci hranice Egypta. První den na cestě ke svobodě. Jaká asi bude?

Byl to zvláštní průvod, připomínal trochu pohřeb. Vpředu nesli rakev, ve které byla uložena mumie Josefa, někdejšího správce Egypta. Toho Josefa, který kdysi dávno stavěl sýpky na obilí, aby v čase hladu měli co jíst Egypťané, ale také okolní národy.

Vydali se raději oklikou přes poušť, aby hned nepadli do rukou obávaných Pelištejců. Pro všechny případy však utvořili bojové útvary a tmou se nesla tichá píseň, kterou si dodávali

kuráž a pomáhali si v pochodu. Možná se podobala té, jak se v ní zpívá: „Mává, mává nám všem svobodná zem.“

A Pán Bůh? Ten byl s nimi. Ve dne jako oblak a v noci jako ohnivý sloup. Dával pozor, aby je nespálilo slunce a aby se ve tmě nepřerazili.

Šli už docela dlouho a byli hodně unavení. Nakonec se rozhodli utábořit na kraji pouště v blízkosti Rákosového moře. Z batohů vyndali zbylé těsto. Pravda, už trošku smrdělo. Ale co, hlad měli a oheň snad všechno špatné spálí. Upekli si placky, a některé děti si z těsta dělaly hady namotané na hůl. Tuhle frajeřinku odkoukaly od Mojžíše. Po jídle si lehli do stínu a pokoušeli se dospat únavu z posledních dnů.

Najednou se zachvěla země, pak bylo slyšet dunění a po chvíli se v dálce objevili jezdci na koních.

„Rychle, vstávejte, Egypťani jedou!“

Na obzoru se zvedlo mračno prachu z koňských kopyt a kol válečných vozů.

„Farao se jen tak nevzdá,“ šlo Mojžíšovi hlavou. Jenže co teď? Před Izraelci se třpytila hladina moře a za nimi burácela faraonova armáda. Nebylo úniku, nebylo kam se schovat.

„Mojžíši, cos nám to udělal? Umřít jsme mohli v klidu v Egyptě, však tam máme i vlastní hřbitov. Kvůli tomu jsme se nemuseli vláčet pouští.“
„Nebojte se! Věříme přece Bohu, ne? Snad nás nezachránil z Egypta, aby nás teď nechal pobít.“

Pak si stoupl až na samý okraj vody, do ruky vzal hůl, jak mu Bůh řekl. Cítil, že se chvěje, svíral ho šílený strach. Doufal, ale stejně před sebou nedokázal vidět nic jiného než smrt.

„Bože!“

„Neboj se, jsem tady. Natáhni ruku nad moře.“

Když to Mojžíš udělal, zvedl se silný vítr. Bylo vidět, jak vytlačuje vodu z jednoho místa, až se tam objevilo dno.

„Honem, pohněte si, Bůh nám připravil cestu!“

Jeden za druhým utíkali Izraelci průchodem přes moře, až se dostali na druhou stranu.

Egyptští vojáci se pustili za nimi. Ale když byli v polovině, přestal vítr foukat a voda se vrátila na původní místo. Egyptská armáda zůstala pohřbená pod hladinou.

Miriam, Mojžíšova sestra vzala bubínek a začala zpívat: „Kdo se bojí vodou jít, ten podle tónu faraonů musí žít. Mává, mává nám všem svobodná zem.“
A lidé se přidávali a za chvíli celé izraelské společenství zpívalo a tančilo a děkovalo Pánu Bohu za záchranu.

Pomůcky: Ozvučné dřívko, lžička.

Mladší školní děti

Připravte si hrací kostku. Připravte si ke každému číslu 2–3 „výzvy odvahy“. Každé dítě hodí kostkou a dostane jednu výzvu, kterou by mělo splnit. Výzvy mohou zahrnovat například „zazpívej kousek své oblíbené písně“, „řekni ostatním něco, co tě nedávno rozesmálo“, nebo „řekni něco hezkého o někom vedle tebe“. Tato aktivita může pomoci dětem překonat ostych a posílit odvahu v malých každodenních situacích.

Příběh

Jochebed a Amram spolu měli dvě děti, syna Árona a dceru Mirjam. Když Jochebed znovu otěhotněla, bála se celých devět měsíců: „Holčička bude podle faraonova rozkazu žít dál, ale co když to bude chlapec?“

Narodil se krásný kluk. Malý zázrak. Všichni se nad tím darem rozplývají a zároveň pláčou. Tři měsíce ho celá rodina schovávala. Jenže jak dlouho se dá ukrývat miminko? I při sebelepší péči občas přece jen zapláče. A navíc potřebuje na slunce chytat vitamíny. Je jen otázkou času, kdy ho objeví vojáci. Jak děťátko zachránit?

Rodiče vymysleli plán. Nebo spíš takový poslední zoufalý pokus. Amram upletl košík z vrbových proutků a Jochebed ho vymazala smolou, aby do něj nepronikla voda. Pak dala dovnitř peřinku a na ni položila svého nejmladšího syna. V podvečer donesli košík k Nilu a pustili ho po vodě. Všichni moc plakali.

„Mirjam, utíkej po břehu, podlez ten hrozný plot, a co to jen půjde, tak se dívej, co s ním bude,“ prosí maminka svou dceru.

Košík se dlouho houpal na hladině. Malý chlapec v něm usnul. Nakonec se zarazil o rákosí a uvízl v něm. Mirjam se schovala za strom na břehu a nespustila z bratra oči.

Najednou se v dálce objevil malý průvod. To se faraonova dcera Batja šla koupat do řeky. Princezna Nil několikrát přeplavala a už skoro vylézala z vody, když zaslechla pláč. Rozhlédla se a uviděla košík, nad kterým se hýbou dětské ruce.

„Rychle, támhle, doběhnete tam a přineste mi tu malou loďku,“ hned přikázala svým služebným.

„Je to hebrejský kluk,“ hlásila ta, která se vrací s velkým košíkem, ze kterého kape voda.

Princezna si vzala dítě do náruče. Houpe ho. Dítě přestává plakat. Jenže… Každý v zemi zná rozkaz, který vydal její otec. A malý chlapec zrovna teď svírá svými prstíky princeznin palec.

„Ne, nemůžu dítě vrátit řece,“ šeptá si Batja pro sebe.

Mirjam se ještě chvíli schovává za stromem, ale pak se odváží a vykročí ke skupině žen z paláce. Kde se v ní bere ta smělost? Jde rovnou k princezně.
„Paní, jestli chcete, seženu vám hebrejskou kojnou, která vám miminko nakrmí,“ oslovuje ta malá holka vznešenou paní. Služebné ji chtějí odehnat. Ale faraonova dcera je pohybem ruky zastaví. Pak si dívku prohlíží, dívá se jí do očí a kývne hlavou: „Přiveď ji.“

Ví? Tuší?

Mirjam utíká pro Jochebed.

„Mami, rychle, pojď se mnou,“ křičí. Není čas něco vysvětlovat.

Za pár minut stojí obě Hebrejky před princeznou, která má pořád miminko v náručí a kolébá ho. Obchod je uzavřen rychle. Princezna z paláce předává otrokyni dítě, váček s penězi a svůj prsten.

„Odkoj mi ho, a pak s tímto prstenem přijď do faraonova paláce. Ukaž ho strážím a oni tě pustí.“

Tři ženy na sebe hledí. Pak se starší žena ukloní a odnáší si malého chlapce zpátky domů. Je zachráněný. A faraonova dcera se tiše vzbouřila proti svému šílenému otci.

Tip: Vyrobte si papírové loďky záchrany. Děti si na ně mohou napsat jméno toho, komu (čemu) by přáli záchranu. Dají se pak symbolicky vypustit na hladinu vody např. v kýblu.

Pomůcky: Hrací kostka, seznam „výzev odvahy“, papír, kýbl, lavor (umyvadlo).

Starší školní děti

Roleplay

Co bys udělal/a?Připravte situace, ve kterých se děti mohou cítit žárlivě (například kamarád dostal lepší známku nebo někdo má nový telefon, který si ostatní přejí). Rozdělte děti do dvojic

a každá dvojice dostane jednu situaci, kterou zahraje. Pokud nemáte dostatek času, vylosujte dvě dvojice. Nebo to nechte na jejich dobrovolnosti. Po každé scénce se zaměřte na to, jak postavy reagovaly a co by se dalo udělat jinak. Tato aktivita jim pomůže přemýšlet o zdravých reakcích a způsobech, jak mohou situaci zvládnout bez negativních emocí.

Poté vyprávějte příběh o Miriam. Podobně jako u scének se zaměřte na to, jak která postava reagovala, co se stalo, co mohl kdo udělat jinak, co nám chce příběh říct.

Příběh

Mezi Mojžíšem, Áronem a Mirjam to začalo pořádně skřípat. Asi nejsou na světě sourozenci, kteří by se nikdy nepohádali. Občas se však stane, že se na sebe naštvou natrvalo a zmizí si ze života. To je pak moc velká škoda. Protože mít bráchu nebo sestru je pro člověka velká opora. „Ta jeho ženská se mi vůbec nelíbí," začala Mirjam.

Z nějakého důvodu měla něco proti Mojžíšově manželce. Možná jí záviděla její krásu nebo barvu pleti. Nebo jí vadilo, že se Siporou mluví Mojžíš víc než s ní. Nebo ji nechtěla přijmout do rodiny, protože byla odkudsi z Afriky. Kdo ví. V každém případě začala proti Mojžíšovi štvát i Árona. A nezůstalo jen u manželky.

„Árone, nezdá se ti ten náš Mojžíš nějak moc namyšlený? Je pořád samý Pán Bůh sem, Pán Bůh tam. Jako kdyby Bůh mluvil jenom s ním."

„Myslíš?" na to Áron.

„Neříkej, že sis toho nevšiml. Vždyť se tváří, jako kdyby byl nebi blíž než my dva dohromady. Přitom je nejmladší!"

Ale to už Pán Bůh nevydržel: „Vy tři jděte ke stanu setkávání. Hned."

Mojžíš ta jedovatá slova Mirjam slyšel taky. Nic však neříkal. Nechtěl se hádat. Za ty roky se z něj stal snad nejpokornější člověk, co kdy chodil po zemi. Ani teď na sobě nedal nic znát, vstal a šel.

„Dobře mě poslouchejte," řekl těm třem Bůh.

„Mluvím s lidmi různými způsoby. Třeba ve snu nebo v podobenstvích nebo v písničkách, prostřednictvím příběhů, druhých lidí… Mohu takhle mluvit i k vám. Ale s Mojžíšem je to jinak. S ním mluvím přímo, jako s přítelem, jako s nejbližším člověkem."

Vida, Mojžíš má přece jenom zvláštní postavení! Je pro Pána Boha důležitý. Miriam s Áronem mu to nepřejí, neumí se z toho radovat.

„Nebudeš svému bližnímu závidět,“ zapsal jim Bůh do kamenných desek. Věděl, jak je závist nebezpečná. Jak dokáže rozežrat člověka zevnitř, zničit vztahy, rozvrátit rodiny. Nebýt božího zákroku, došlo by k něčemu takovému i teď mezi sourozenci.

Pak Bůh odešel.

Když se bratři obrátili na Mirjam, zjistili, že je bílá jako sníh.

„Mirjam, jsi malomocná!“ vykřikl zděšeně Áron.

Malomocenství je škaredá nakažlivá nemoc, při které člověku odpadává kůže. Dnes ji dokážeme léčit, ale dřív na ni lidé umírali.

Se zoufalstvím si Mirjam prohlíželi a hlavou jim běželo, co bude dál. Budou se s ní muset rozloučit a poslat ji mimo tábor. Už se nikdy neobejmou, nepodají si ruku.

Mirjam bude muset varovat i ostatní lidi, pořádně nahlas přede všemi potupně křičet: „Jsem nemocná, jsem nemocná!“ A nakonec na tu nemoc zemře.
Proč je však nemocná jen Mirjam? Proč není malomocný taky Áron? Je vůbec na světě nějaká spravedlnost? Áronovi bylo Mirjam moc líto.
„Mojžíši, prosím, odpusť nám, že jsme na tebe byli zlí. Udělej něco. Nenech Mirjam zemřít.“

A Mojžíš udělal: začal Pána Boha prosit o pomoc.

„Bože, prosím, uzdrav ji!“

Mirjam se uzdravila. Sedm dnů zůstala v karanténě, ale pak ji lidé zase přijali mezi sebe. Mirjam, Áron a Mojžíš šli zase spolu jako sourozenci. A s nimi i Mojžíšova manželka. Vstříc zaslíbené svobodné zemi.

Pomůcky: Na lístečcích připravené situace na dramatizaci ve dvojicích se stručnými vstupními informacemi pro „herce“.

Přesah

Další aktivity k tématu žárlivost a odvaha:

Příběhy ze života. Začněte diskuzí o tom, co je to žárlivost a kdy ji mohou děti zažívat. Každý může sdílet anonymní příběh (může napsat na papír) o situaci, kdy cítili žárlivost. Z těchto příběhů pak vyberete několik, které společně rozebere celá skupina (bez označování autora). Cílem je ukázat, že žárlivost je běžná emoce, kterou cítí každý, a že ji můžeme zvládat zdravě.

Můj ideální svět. Děti mají za úkol nakreslit nebo napsat o světě, kde by si přály, aby bylo vše „spravedlivé," například kde by všichni měli stejné dovednosti, věci nebo možnosti. Po vytvoření si můžou své práce ukázat a zamyslet se nad tím, co by takový svět přinesl. Aktivita může ukázat, že naše odlišnosti a různé úspěchy obohacují vztahy i životy, což může pomoci lépe zvládat žárlivé pocity.

Odvážný labyrint. Vytvořte v místnosti jednoduchý „labyrint" z překážek a rozdělte děti do dvojic. Jedno dítě si zaváže oči a jeho partner ho provádí labyrintem pouze pomocí slovních pokynů (bez doteku). Tato aktivita posiluje důvěru, která je často spojená s odvahou, a zároveň děti učí spoléhat se na své kamarády. Po aktivitě můžete diskutovat o tom, jaký to byl pocit, když jeden musel důvěřovat druhému, a co považují za odvážné.

Liturgie

Písně

Dej nám moudrost, odvahu (NEZ 406); *Nejsi sám svůj* (Svítá 157); *Svobodná zem* (Svítá 288); *Radostná* (Svítá 300)

Biblický text k zapamatování

„Neboj se, vždyť já jsem s tebou, nerozhlížej se úzkostlivě, já jsem tvůj Bůh. Dodám ti odvahu, pomocí ti budu, budu tě podpírat pravicí své spravedlnosti." (Iz 41,10)

Rituál

Miriam s dalšími ženami vzaly do ruky bubínky a radostně chválily Boha, muži zpívali.

Připravíme Orfovy nástroje nebo dřívka, kamínky apod., s kterými můžeme ťukat do rytmu.

Zazpíváme a rytmicky doprovodíme refrén písně Bůh je záštita má (Svítá 23).

Okénko do bohoslužeb

S celým shromážděním zkuste zazpívat nějaký radostný kánon (např. Vše, co má dýchání) rozděleni na muže a ženy.

Modlitba

Pane Bože, dostali jsme život, abychom ho žili, ne abychom mu jen přihlíželi. Prosíme, povzbuzuj nás k odvaze tam, kde nám chybí. Probuď v nás chuť k tomu, do čeho se nám

nechce. A rozpohybuj nás k tanci a nalaď k děkovnému zpěvu tam, kde se něco daří, kde dokážeme vnímat tvé stopy, tvé dílo. Amen.

Katechetické cykly

Ženy v Bibli

Biblický odkaz (kat)

Exodus 2

Exodus 15

Numeri 12

Numeri 20

Numeri 26